

De invloed van mediagebruik op de verwerving van Engelse woordenschat: een empirische studie bij Vlaamse jongeren¹

In dit artikel wordt onderzocht of Engelstalige media een invloed uitoefenen op de verwerving van Engelse woordenschat. Het zelfgerapporteerde mediagebruik van 374 Vlaamse jongeren werd vergeleken met hun scores op een woordenschattest.

Inleiding

In een aflevering van het duidingsmagazine *Ter Zake* (VRT, 12 maart 2007), eerder dit jaar uitgezonden, gaf Johan Vande Lanotte, voorzitter van de Vlaamse socialistische partij (sp.a), het volgende opvallende antwoord op de vraag of hij voorstander was van een dwingend systeem om Franstalige Belgen te verplichten om Nederlands te leren:

‘Dwingend - ik denk, dat is iets vanaf het begin dat men eraan moet werken. Ik geef een voorbeeld. Men onderschat hoe belangrijk de ondertiteling op de tv is voor de tweetaligheid in Vlaanderen. Kinderen worden vanaf twee-drie jaar, vier jaar, met talen geconfronteerd. Mijn zoon van vijf, we gingen skiën en die antwoordde in het Engels aan een Franse lerares die hij niet begreep. Omdat hij het op tv had gezien. En dat betekent gewoon dat de praktijk van jongs af aan talen te horen zo belangrijk is.’

Zulke anekdotische bewijzen voor het effect dat media hebben op de Engelse taalvaardigheid van kinderen en jongeren zijn in Vlaanderen – maar ongetwijfeld ook in sommige andere Europese landen – alomtegenwoordig. Wie met leerkrachten Engels spreekt, hoort bijvoorbeeld ook regelmatig het voorbeeld noemen van kinderen en jongeren die, nadat hun ouders hen jarenlang strikte beperkingen hebben opgelegd voor het televisiekijken, hun eerste jaar Engels aanvatten met een aanzienlijk beperktere Engelse taalvaardigheid dan hun klasgenoten. De ironie wil dat diezelfde

De auteur is verbonden aan het Departement Communicatiewetenschappen van de Universiteit Antwerpen. Correspondentie: Sint-Jacobstraat 2, 2000 Antwerpen. E-mail: an.kuppens@ua.ac.be.

ouders die hun kinderen uit bezorgdheid om de schoolresultaten zoveel mogelijk weghielden van het televisietoestel, vervolgens door de leerkracht Engels worden geadviseerd hun kinderen aan te moedigen wat vaker naar Engelstalige televisie te kijken.

Toch is onderzoek naar de effecten van mediagebruik op de verwerving van een vreemde taal eerder schaars. De meeste bestaande studies werden, niet toevallig, uitgevoerd in regio's zoals Vlaanderen, Nederland en Scandinavië, waar anderstalige tv-programma's en films ondertiteld worden in plaats van gedubd, en jongeren zo in contact komen met grote hoeveelheden Engels. In de meeste gevallen gaat het om experimenten. d'Ydewalle en Pavakanun (1996) bijvoorbeeld, voerden een experiment uit waarbij 74 Vlaamse jongeren zonder kennis van het Spaans *at random* in negen groepen werden verdeeld, die elk een andere versie van een tekenfilm te zien kregen: Spaanse, Nederlandse of geen geluidsband, gecombineerd met Spaanse, Nederlandse of geen ondertitels. Onmiddellijk na het bekijken van de tekenfilm kregen de deelnemers een Spaanse woordenschatstest voorgelegd. De jongeren die een versie van de tekenfilm kregen die Spaans bevatte (in de ondertitels, op de geluidsband, of beide) scoorden significant beter op de woordenschatstest dan de andere jongeren (zie ook Pavakanun en d'Ydewalle, 1991).

In een gelijkaardige studie van d'Ydewalle en Van de Poel (1999) werden 327 kinderen uit de laatste vier jaren van het lager onderwijs ingedeeld in verschillende groepen die elk een andere versie van een korte still-motion film (van 10 minuten) te zien kregen. De kinderen die naar de versie met een Deense geluidsband en Nederlandse ondertitels keken, scoorden beter op de multiple-choice woordenschatstest die ze vervolgens invulden dan de controlegroep die de volledig Nederlandse versie zag. Voor de omgekeerde conditie (Deense ondertitels, Nederlands geluid) waren de resultaten echter niet zo eenduidig. Voor de Franse versie van de test werden geen significante verbanden vastgesteld, en voor de grammaticatest en de morfologietest werden zowel voor de Deense als voor de Franse variant van de test slechts zeer beperkte effecten vastgesteld. Een recente experimentele studie (Van Lommel, Laenen & d'Ydewalle, 2006) onderzocht specifiek de invloed van televisieprogramma's op de grammaticale vaardigheden (in Esperanto) van jongeren, maar vond geen significante effecten.

In Nederland deden Koolstra en Beentjes (1999) een experiment waarbij 246 leerlingen uit het vierde en zesde jaar lager onderwijs verdeeld werden over drie groepen. Een groep kreeg een Engels gesproken documentaire te zien met Nederlandse ondertitels, een tweede groep zag dezelfde documentaire zonder ondertitels, en een controlegroep bekeek een Nederlands televisieprogramma zonder ondertitels. Daarna volgde een woordenschatstest met 35 woorden die in de documentaire gebruikt werden. De groep die de ondertitelde Engelstalige documentaire te zien kreeg scoorde significant hoger dan de groep die de niet-ondertitelde versie bekeek, die het op haar beurt significant beter deed dan de controlegroep. De leerlingen die aangeven vaak naar ondertitelde Engelse televisieprogramma's te kijken, scoorden ook hoger dan leerlingen die minder vaak kijken.

Met uitzondering van de laatste vaststelling, tonen deze experimenten enkel de invloed aan die het kijken naar televisieprogramma's in een

vreemde taal op korte termijn uitoefent op de taalverwerving. De taaltesten werden immers telkens onmiddellijk na het bekijken van de televisieprogramma's afgenomen. Een uitgebreide studie van de lange-termijn-effecten van het kijken naar televisie – of van het gebruik van andere media – op vreemdetaalverwerving werd nog niet gepubliceerd².

Ondanks de afwezigheid van zulke studies zijn een aantal onderzoekers er wel van overtuigd dat mediagebruik een invloed heeft op de Engelse taalvaardigheid. Housen, Janssens en Pierrard (2001) bijvoorbeeld verklaren de vaststelling dat Vlaamse scholieren in het laatste jaar van het secundair onderwijs over een betere Engelse dan Franse taalvaardigheid beschikken, door het grote 'extracurriculaire aanbod' aan Engels dat jongeren krijgen. Op een vergelijkbare manier verklaart Forsman (in Sjöholm, 2004) het feit dat leerlingen in het Zuiden van Finland een grotere Engelse taalvaardigheid hebben dan leerlingen in het Westelijke deel door het feit dat de eerste groep gemiddeld 15 uur per week meer besteedt aan Engelse vrijetijdsbesteding (vooral televisie/video en muziek) dan de tweede groep.

In de empirische studie die in dit artikel wordt belicht, werd onderzocht of Engelstalige media ook op langere termijn een invloed uitoefenen op de Engelse woordenschat van jongeren.

Onderzoeksvragen en methodologie

Als jongeren incidenteel Engelse woorden leren via hun mediagebruik, dan zouden jongeren die veel Engelstalige media gebruiken, over een grotere Engelse woordenschat moeten beschikken dan jongeren die minder Engelse media gebruiken. In onderhavig onderzoek werd dan ook onderzocht of er een verband is tussen het mediagebruik van jongeren en hun prestaties op een Engelse woordenschattest. Daarbij werden zowel kwantitatieve als kwalitatieve kenmerken van de woordenschatverwerving in rekening genomen.

Het onderzoek werd uitgevoerd bij Vlaamse jongeren die in het laatste (zesde) jaar van het lager onderwijs zitten. Deze jongeren hebben potentieel toegang tot een ruim aanbod aan Engelstalige media, maar hebben op school nog geen Engelse les gekregen (met uitzondering van bepaalde pilootprojecten wordt het vak Engels in Vlaanderen ten vroegste gegeven in het eerste jaar secundair onderwijs). Gezien het Frans in Vlaamse scholen meestal vanaf het vijfde jaar lager onderwijs gegeven wordt, zijn zij wel vertrouwd met het testen van de vaardigheden in een vreemde taal.

Het onderzoek werd uitgevoerd bij 374 jongeren uit 12 verschillende lagere scholen in Vlaanderen. De gemiddelde leeftijd van de deelnemende leerlingen was 11,53 (SD=150 dagen). In elke klas vulden alle aanwezige leerlingen een schriftelijke vragenlijst in, en legden zij een mondelinge taaltest af, met uitzondering van een handvol leerlingen die van hun ouders geen toestemming kregen om deel te nemen aan het onderzoek. Deze procedure zorgde voor een responsiegraad van bijna 100%. Van de respondenten is 55,7% mannelijk en 44,3% vrouwelijk (dit onevenwicht bestaat ook in het lager onderwijs in Vlaanderen (Onderwijs Vlaanderen, 2006: 19)).

De enquête

Het mediagebruik van de respondenten werd gemeten aan de hand van zelfrapportering. Deelnemende leerlingen vulden een enquête in waarin aan de hand van meerkeuzevragen gepeild werd naar de frequentie van het gebruik van verschillende Engelstalige media (ondertitelde televisieprogramma's en films, niet-ondertitelde televisieprogramma's en films, muziek, radio, websites, online fora en chatruimtes, en computerspellen). Daarnaast bevatte de enquête ondermeer ook vragen met betrekking tot de attitudes tegenover het Engels, het actieve gebruik van het Engels, zelfevaluatie van de Engelse taalvaardigheid, de taal/talen die thuis gesproken worden, andere talen die de respondent geleerd heeft, en socio-economische achtergrond. Alle leerlingen vulden de enquête gelijktijdig in in het klaslokaal. Om te vermijden dat de antwoorden van leerlingen op vragen over zelfevaluatie, attitudes en mediagebruik zouden beïnvloed worden door hun (zelfingeschatte) prestaties op de taalvaardigheidstest, werd die laatste pas *na* de enquête voorgelegd.

De woordenschatstest

Wanneer een leerling de enquête had vervolledigd, kon hij/zij deelnemen aan de mondelinge taaltest, die in een lokaal elders in het schoolgebouw werd afgenomen. Omdat van leerlingen die nog geen Engelse les kregen op school niet verwacht kon worden dat ze vertrouwd waren met de Engelse spelling, werd de taalvaardigheidstest (die naast lexicale ook grammaticale en vertaalvaardigheden testte) mondeling en dus individueel afgenomen. De antwoorden werden genoteerd door de onderzoeker, die geen verbale of non-verbale reactie mocht geven waaruit de leerling zou kunnen afleiden of zijn/haar antwoord correct is.

Het testen van de woordenschat van 12-jarigen die nog geen Engels kregen op school was geen voor de hand liggende opdracht. Een klassieke woordenschatstest (bijvoorbeeld "vertaal de volgende Nederlandse woorden naar het Engels", of vice versa) werd niet geschikt bevonden gezien het een onmogelijke opdracht zou zijn om een beknopte en toch representatieve selectie te maken uit alle woorden die jongeren kunnen leren van het kijken naar televisieprogramma's en films, het luisteren naar muziek, het bezoeken van websites, het spelen van computerspellen, enzovoort. Het voorleggen aan jongeren van een uitgebreide lijst van honderden woorden waarvan niet verwacht wordt dat ze die kennen (gezien ze nog geen Engelse les krijgen op school), zou niet alleen erg veel tijd vergen, maar ook kunnen leiden tot frustraties en een daling van het zelfvertrouwen van de jongeren.

Daarom werd voor een alternatieve manier van testen gekozen. Aan de leerlingen werden achtereenvolgens twee verschillende A4-illustraties voorgelegd waarop een overvloed aan voorwerpen en handelingen te zien zijn (het type prenten dat vaak in taalcursussen voor jonge kinderen gebruikt wordt). De eerste illustratie toont een dwarsdoorsnede van een huis (met onder meer de verschillende ingerichte kamers en bewoners) en de tweede het interieur van een supermarkt (met onder meer verschillende producten en klanten). De leerlingen kregen voor elke prent drie minuten om de Engelse benaming te geven voor zoveel mogelijk van de voorwerpen

of handelingen op de prent. De antwoorden werden genoteerd door de onderzoeker, en de som van de verschillende juiste antwoorden voor beide prenten samen vormde de score op de woordenschattest. Het voordeel van deze test is dat potentieel honderden lexicale items worden voorgelegd aan de respondent, zij het op een manier die speels, kindvriendelijk en beperkt in de tijd is.

Procedure van de analyses

Er is een relatief eenvoudige verklaring voor het feit dat de eerder vermelde studies naar het verband tussen mediagebruik en taalvaardigheid gebruik maken van een experimentele onderzoeksopzet: bij deze experimenten bestaat geen (of nauwelijks) twijfel over de causale aard van de gevonden verbanden. In de onderzoeksopzet die in deze studie gebruikt werd echter, kunnen we er bij een eventueel verband tussen mediagebruik en woordenschatkennis niet zonder meer vanuit gaan dat het het mediagebruik is dat de taalvaardigheid beïnvloedt; het is even plausibel dat jongeren met een grotere Engelse taalvaardigheid meer geneigd zijn om Engelse media te gebruiken.

Om zulke interpretatieproblemen te vermijden, werden verschillende stappen genomen die verzekeren dat de invloed van mediagebruik op taalvaardigheid gemeten wordt, en niet de omgekeerde relatie. Ten eerste werd het onderzoek uitgevoerd bij jongeren in het zesde jaar lager onderwijs, die nog geen Engelse les kregen op school. Ten tweede werden respondenten die mogelijk op een andere manier dan via media Engels hadden geleerd, uit de analyse geweerd (met name leerlingen die in een Engelstalig land woonden ($n=7$); die Engels spreken met een niet-Nederlandstalig gezinslid ($N=3$) of die een cursus of taalkamp/taalstage Engels volgden ($n=3$)). De analyses werden uitgevoerd op de data van de 361 overige respondenten. De logica achter deze twee stappen is dat een invloed van taalvaardigheid op mediagebruik (de *omgekeerde* relatie) enkel mogelijk is wanneer jongeren op een andere manier Engels hebben geleerd dan via de media.

Ten derde zullen we enkel de invloed testen van het gebruik van de volgende drie media: ondertitelde televisieprogramma's en films, muziek en computerspellen. Andere Engelstalige media zoals niet-ondertitelde televisieprogramma's en films, Internetsites en radioprogramma's werden uit de analyse geweerd omdat jongeren reeds over een bepaalde Engelse taalvaardigheid moeten beschikken om deze media op een betekenisvolle manier te kunnen gebruiken. Het zou dus weinig waarschijnlijk zijn dat een eventueel verband tussen het gebruik van zulke media en Engelse taalvaardigheid louter een gevolg zou zijn van de invloed van de eerste factor op de tweede. Jongeren hoeven echter niet over Engelse taalvaardigheid te beschikken om ondertitelde televisieprogramma's en films te begrijpen, van muziek te genieten of computerspellen te spelen.

Tot slot werden er geen sterke significante verbanden gevonden tussen het gebruik van Engelstalige ondertitelde televisieprogramma's en films, muziek en computerspellen enerzijds en media waarvoor wel enige Engelse taalvaardigheid vereist is anderzijds³; het is dus erg onwaarschijnlijk dat eventuele relaties tussen Engelse woordenschatkennis en het gebruik van het eerste type media in werkelijkheid veroorzaakt zouden worden door het gebruik van het tweede type media.

Om de invloed te onderzoeken die ondertitelde tv-programma's en films, muziek en computerspellen uitoefenen op taalvaardigheid werd gebruikt gemaakt van een 'General Linear Model' (GLM), een vorm van variantieanalyse die toelaat om het effect te testen van meerdere onafhankelijke variabelen waarbij die gecontroleerd worden voor elkaar. Gezien jongens significant hoger scoorden in de woordenschatcores ($F=9.449$; $p<0.005$), en meer gebruik maken van Engelstalige computerspellen ($(\chi^2(2)=71.440$; $p<0.0001$), Engelstalige websites ($\chi^2(2)=34.140$; $p<0.0001$) en radioprogramma's die in het Engels worden gepresenteerd ($\chi^2(2)=17.805$; $p<0.0005$) dan meisjes, werd geslacht eveneens in het model opgenomen, alsook interactie-effecten met geslacht.

Resultaten

In tabel 1 worden de resultaten weergegeven van de meervoudige variantieanalyse van de effecten van geslacht en het gebruik van Engelse media op de totaalscores op de woordenschattest. Het model verklaart 19.2% van de variantie in de woordenschatcores. Uit de analyse blijkt dat van de geteste variabelen enkel het bekijken van ondertitelde televisieprogramma's en films een significant effect heeft op de hoeveelheid woordenschat die jongeren verwerven ($p<0.001$). Een post-hoc Tukey test geeft aan dat daarbij enkel de verschillen tussen de hoogste categorie (6-7 keer per week kijken) en de andere categorieën (3-5 keer per week tot minder dan 1 keer per week) significant zijn ($p<0.001$). Een leerling moet, met andere woorden, al heel wat ondertitelde Engelstalige televisie en films bekijken voor hij of zij er nieuwe Engelse woorden van leert. In figuur 1 wordt het gemiddelde aantal juiste antwoorden per categorie uitgezet.

Tabel 1
Meervoudige variantieanalyse (GLM) van de effecten van geslacht en het gebruik van Engelstalige media op de woordenschatcores.

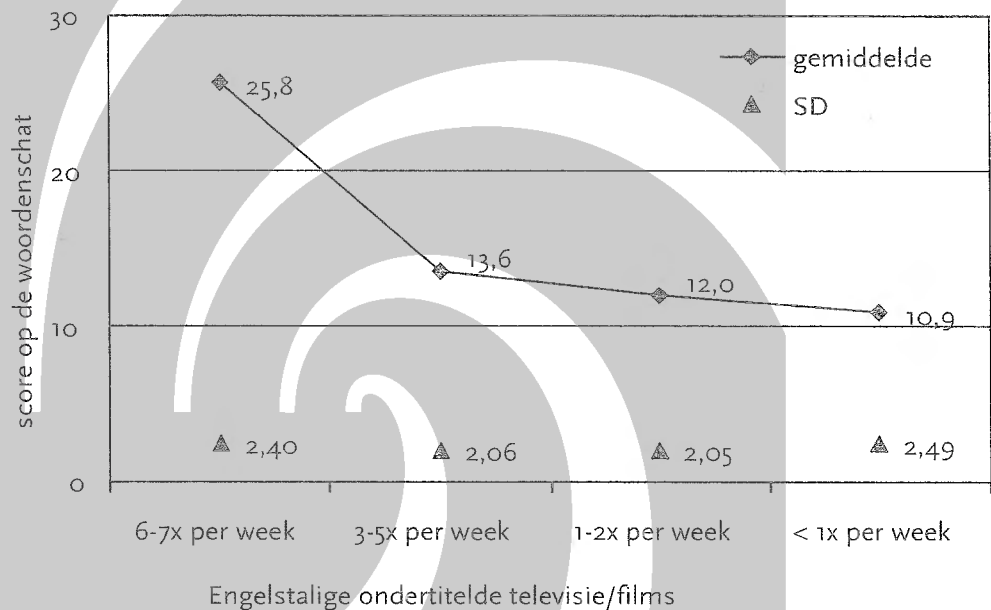
Onafhankelijke variabelen	df	Ms	F	p
Intercept	1	17139.20	88.54	.000
Geslacht	1	141.12	0.73	.394
Ondertitelde televisie/films	3	3147.60	16.26	.000***
Computerspellen	2	60.13	0.31	.733
Muziek	3	193.77	1.00	.393
Geslacht x ondertitelde televisie/films	3	403.11	2.08	.102
Geslacht x computerspellen	2	70.66	0.37	.694
Geslacht x muziek	3	289.61	1.50	.216
Model	17	865.45	4.47	.000***
R ²		0.192		

Engelstalige muziek en computerspellen oefenen geen invloed uit op de woordenschatcores. Wat de computerspellen betreft moet wel worden opgemerkt dat er in de enquête geen onderscheid werd gemaakt tussen verschillende soorten computerspellen. Gezien de grote variatie die onder computerspellen bestaat wat de rol van taal betreft (van games waarin niet meer dan 'start', 'game over', 'quit', en dergelijke wordt gebruikt tot spellen waarin het verbale en het narratieve een zeer grote rol spelen), zou een

meer gespecificeerde bevraging mogelijk wel bepaalde effecten kunnen opleveren.

Opvallend is dat de invloed van geslacht verdwijnt wanneer het wordt opgenomen in het model. Dit doet vermoeden dat de significant hogere scores die jongens haalden op de woordenschattest (cf. supra) te wijten zijn aan hun gebruik van Engelse media. Er werden eveneens geen interactie-effecten tussen geslacht en media vastgesteld; jongens leren dus niet in mindere of meerdere mate van media dan meisjes.

Figuur 1
GLM-plot van het effect van het kijken naar ondertitelde Engelstalige televisieprogramma's en films op woordenschatcores

Het is niet enkel interessant om te onderzoeken *hoeveel* Engelse benamingen jongeren kunnen geven voor items die op de prenten te zien zijn, maar ook *welke* woorden zij noteren. In tabel 2 worden de antwoorden getoond die het vaakst gegeven werden. Wat onmiddellijk opvalt is het grote aantal woorden dat verwant is aan het Nederlandse equivalent (fish-vis, milk-milk, etcetera). Van de 417 verschillende juiste Engelse benamingen die de respondenten noemden, is meer dan de helft (223 woorden) verwant aan het Nederlandse equivalent. De grote aanwezigheid van zulke verwante woorden of 'cognaten' is volgens Ellis (1994) een gevolg van de invloed die de eerste taal uitoefent in de tweedetaalverwerving. Overigens is er slechts een zeer zwakke positieve correlatie ($r=0.25$; $p<0.01$) vastgesteld tussen het aantal juiste Engelse woorden dat jongeren konden noemen in de woordenschattest, en het percentage van die woorden dat niet-verwant is aan het Nederlandse equivalent. Het is dus slechts in zeer beperkte mate zo dat jongeren die over een meer uitgebreide woordenschat beschikken, verhoudingsgewijs ook meer niet-verwante woorden kennen.

De grote aanwezigheid van zulke cognaten is niet erg verrassend: ze zijn gemakkelijk te leren (Appel, 1996: 391) en te onthouden. Moeten we dan concluderen dat jongeren vooral 'gemakkelijke' woorden leren van media? Een tweede analyse, waarbij gekeken wordt naar het aandeel niet-verwante woorden, dringt zich op.

Tabel 2
Top-15 van de meest frequente antwoorden in de woordenschattest

	woord	aantal respondenten die het woord noemden	percentage van de respondenten
1	fish	251	69.5%
2	milk	226	62.6%
3	cheese	194	53.7%
4	cat	157	43.5%
5	girl	143	39.6%
6	radio	138	38.2%
7	boy	136	37.7%
8	door	129	35.7%
9	bread	128	35.5%
10	tv	119	33.0%
11	book	119	33.0%
12	egg	112	31.0%
13	candy	110	30.5%
14	banana	104	28.8%
15	flower	100	27.7%

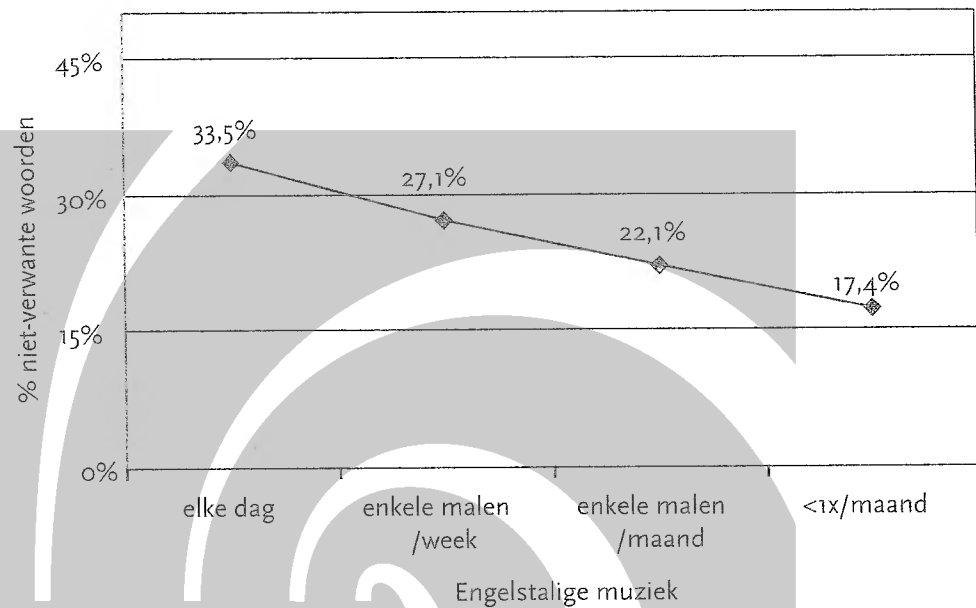
Wanneer we het effect van het eerder gebruikte model testen met het percentage niet aan het Nederlandse equivalent verwante (en dus 'moeilijkere') woorden als afhankelijke variabele, krijgen we opvallende resultaten (tabel 3). Het bekijken van ondertitelde televisieprogramma's en films blijkt geen effect te hebben op het aandeel niet-verwante woorden dat de respondenten noemen. Het beluisteren van Engelstalige muziek blijkt wel een significant effect ($p < 0.01$) uit te oefenen op het percentage niet-verwante woorden dat jongeren kennen. Figuur 2 toont inderdaad dat jongeren die meer naar Engelstalige muziek luisteren, een groter percentage niet-verwante woorden noemen. Uit de Tukey-test blijkt dat daarbij slechts het dagelijks luisteren naar muziek een significant effect heeft op het percentage niet-verwante woorden ($p < 0.05$). Bijkomende analyses tonen geen interactie-effect tussen het luisteren naar Engelstalige muziek en het kijken naar ondertitelde televisie en films; het effect dat muziek uitoefent op het

Tabel 3
Meervoudige variantieanalyse (GLM) van de effecten van geslacht en het gebruik van Engelstalige media op het percentage niet aan het Nederlandse equivalent verwante woorden

Onafhankelijke variabelen	df	Ms	F	p
Intercept	1	4.437	105.20	.000
Geslacht	1	0.047	1.12	.290
Ondertitelde televisie/films	3	0.083	1.97	.118
Computerspellen	2	0.053	1.26	.285
Muziek	3	0.187	4.43	.005**
Geslacht x ondertitelde televisie/films	3	0.015	0.37	.777
Geslacht x computerspellen	2	0.139	3.30	.038*
Geslacht x muziek	3	0.026	0.61	.608
Model	17	0.080	1.90	.017*
R ²		0.092		

percentage niet-verwante woorden geldt dus voor alle respondenten, niet enkel voor de respondenten die – bijvoorbeeld – frequent naar ondertitelde programma's en films kijken.

Figuur 2
GLM-plot van het effect van het beluisteren van Engelstalige muziek op het percentage niet aan het Nederlandse equivalent verwante woorden

Daarenboven toont de analyse (tabel 3) ook een interactie-effect tussen geslacht en het spelen van Engelstalige computerspellen. Wanneer we aparte analyses uitvoeren voor vrouwelijke en mannelijke respondenten, stellen we inderdaad een significant effect vast van computerspellen in de groep mannelijke respondenten ($p < 0.05$) maar niet in de groep vrouwelijke respondenten. Zoals eerder werd aangegeven blijkt uit onze enquête dat jongens gemiddeld meer computerspellen spelen dan meisjes, maar onderzoek heeft ook aangetoond dat geslacht een rol speelt in de voorkeuren die jongeren hebben voor de types computerspellen en de thema's die erin aan bod komen, alsook in de mate waarin ze opgaan in het spel (Subrahmanyam & Greenfield, 1998). Mogelijk spelen deze factoren een rol in de verwerving van Engelse woordenschat via computerspellen. Om een sluitende verklaring voor de rol van geslacht in de invloed van computerspellen op de verwerving van niet-verwante woorden te kunnen geven, is echter meer gericht onderzoek nodig.

De vraag waarom jongeren een hoger aandeel niet-verwante woorden kennen wanneer ze meer naar muziek luisteren en – in het geval van jongens – meer Engelstalige computerspellen spelen, is niet eenvoudig te beantwoorden. Bij het beluisteren van muziek kan de betekenis van een vreemd woord immers enkel worden afgeleid uit de context, terwijl er bij ondertitelde televisie en film een simultane aanwezigheid is van het Engelse woord (audio), de Nederlandse betekenis (ondertitels), en een visuele context (beelden). Ook bij computerspellen zijn deze uitgebreide mogelijkheden om de betekenis van een woord te achterhalen afwezig. Het zou dus eerder in de lijn van de verwachtingen liggen dat de betekenis van niet-verwante woorden precies van het televisie- en filmkijken zou worden opgepikt. Anderzijds mag niet vergeten worden dat het beluisteren van muziek en

het spelen van computerspellen een heel andere graad van betrokkenheid van de gebruikers vraagt. Zeker het feit dat de teksten van muziek kunnen worden meegezongen, zorgt er mogelijk voor dat Engelse woorden gemakkelijker gememoriseerd worden. Gezien het feit dat de test die gebruikt werd in dit onderzoek enkel de *actieve* woordenschatkennis test, zou dit gegeven wel eens een belangrijke rol kunnen spelen. Het is mogelijk dat de rol van de verschillende media in de verwerving van *passieve* woordenschatkennis (met name het begrijpen van de betekenis van voorgelegde Engelse woorden) er helemaal anders uitziet.

Conclusie

In deze studie werd onderzocht of het gebruik van drie Engelstalige media een invloed heeft op de Engelse woordenschatverwerving van Vlaamse leerlingen uit het laatste jaar van het lager onderwijs. Uit de analyses blijkt dat jongeren die (bijna) dagelijks naar ondertitelde Engelstalige televisieprogramma's en films kijken, over een grotere actieve woordenschatkennis beschikken. De kortetermijneffecten van televisiekijken op taalvaardigheid die eerder al in experimenten werden vastgesteld, worden hier dus bevestigd wat de lange termijn betreft.

Hoewel het beluisteren van Engelstalige muziek en het spelen van Engelstalige computerspellen geen effect bleken te hebben op de hoeveelheid correcte woorden die leerlingen konden noemen, blijken zij wél een positieve invloed te hebben op de moeilijkheidsgraad van die woorden, waarbij dit effect wat computerspellen betreft echter enkel geldt voor jongens.

Deze laatste resultaten onthullen een complexer beeld van de invloeden van media op vreemdetaalverwerving dan soms wordt aangenomen, en wijzen vooral op de nood aan verder onderzoek naar de manier waarop deze taalverwerving voor de verschillende media gebeurt. Het onderzoek dat hier werd voorgesteld toont dan wel ondubbelzinnig aan *dat* jongeren een vreemde taal leren via hun mediagebruik; het maakt ons niets wijzer over *hoe* deze verwerving zich voltrekt. Daarenboven zou het interessant zijn om te onderzoeken wat de rol is van variabelen zoals algemene intelligentie en taalvaardigheid, de interesses en de attitudes van jongeren, en hun aandacht en betrokkenheid bij de consumptie van media. Kinderen en jongeren zijn immers actieve mediagebruikers, die hun omgang met media afstemmen op hun eigen voorkeuren, behoeften en cognitieve mogelijkheden.

Een beter inzicht in het proces van taalverwerving via media zou ons kunnen leren hoe deze verwerving kan worden geoptimaliseerd, bijvoorbeeld door het incidenteel leren via media en het intentioneel leren op school nauwer op elkaar af te stemmen. Hoewel verschillende onderzoeken al hebben aangetoond dat het intentionele gebruik van televisieprogramma's in de onderwijspraktijk positieve effecten heeft op leren van een vreemde taal (zie Danan, 1992; Holobow et al, 1984; Lambert et al, 1981; Lambert & Holobow, 1984; Vanderplank, 1988; 1990; Williams & Thorne, 2000) zou het interessant zijn om de mogelijkheden te onderzoeken die leerkrachten hebben om hun leerlingen een maximale taalverwerving te laten halen uit het gebruik dat ze in hun vrije tijd sowieso maken van Engelstalige media. Het grote voordeel van het incidenteel leren via media is immers precies

dat het gebeurt zonder dat de leerling extra tijd of inspanning moet investeren. In een samenleving waarin jongeren het vaak moeilijk hebben om hun tijd te verdelen over de verschillende inspanningen die na schooltijd nog van hen verwacht worden (huiswerk, hobby's, sport, ...) is dat een niet te onderschatten troef.

Noten

- 1 Deze studie werd uitgevoerd in het kader van een 'Leeronderzoek' aan de faculteit Politieke & Sociale Wetenschappen aan de Universiteit Antwerpen. De auteur dankt de deelnemende studenten voor hun niet-aflatende inzet en enthousiasme. Daarnaast is zij ook veel dank verschuldigd aan Annick De Houwer, Toon Kuppens, Britt Dehertogh en de anonieme reviewers, allen voor hun waardevolle tips en/of feedback.
- 2 De langetermijneffecten van televisiekijken op de verwerving van een eerste of tweede taal (door tweetalige peuters) werden al wel onderzocht (zie bijvoorbeeld Wright et al. (2001) en Uchikoshi (2006)).
- 3 Er is enkel een zeer zwak verband tussen het bekijken van ondertitelde televisieprogramma's en films, en het kijken naar niet-ondertitelde televisieprogramma's en films ($\tau\text{-}\beta = 0.161$; $p < 0.001$)

Referenties

- Appel, R. (1996). The lexicon in second language acquisition. In: P. Jordens & J. Lalleman (red.). *Investigating Second Language Acquisition* (pp. 381-403). Berlijn: Mouton de Gruyter.
- Danan, M. (1992). Reversed Subtitling and Dual Coding Theory: New Directions for Foreign Language Instruction. *Language Learning*, 42(4), 497-527.
- d'Ydewalle, G. & Pavakanun, U. (1996). Le sous-titrage à la télévision facilite-t-il l'apprentissage des langues? In Y. Gambier (Ed.), *Les transferts linguistiques dans les médias audiovisuels* (pp. 217-223). Villeneuve d'Ascq. Presses Universitaires du Septentrion.
- d'Ydewalle, G. & Van de Poel, M. (1999). Incidental Foreign-Language Acquisition by Children Watching Subtitled Television Programs. *Journal of Psycholinguistic Research*, 28(3), 227-244.
- Ellis, R. (1994). *Understanding Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Holobow, N.E., Lambert, W.E. & Sayegh, L. (1984). Pairing Script and Dialogue: Combinations That Show Promise for Second or Foreign Language Learning. *Language Learning*, 34(4), 59-76.
- Housen, A., Janssens, S. & Pierrard, M. (2001). *Frans en Engels als vreemde talen in Vlaamse scholen. Een vergelijkend onderzoek*. Brussel: VUBPress.
- Koolstra, C. M. & Beentjes, J.W.J. (1999). Children's Vocabulary Acquisition in a Foreign Language Through Watching Subtitled Television Programs at Home. *Educational Technology Research and Development*, 47(1), 51-60.
- Lambert, W.E., Boehler, I. & Sidoti, N. (1981). Choosing the language of subtitles and spoken dialogues for media presentations: Implications for second language education. *Applied Psycholinguistics*, 2, 133-148.
- Lambert, W.E. & Holobow, N.E. (1984). Combinations of printed script and spoken dialogue that show promise for students of a foreign language. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 16(1), 1-11.
- Onderwijs Vlaanderen (2006). Vlaams onderwijs in cijfers 2005-2006, basisonderwijs. Online op http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken/2005-2006/zakboek0506/zbo506_basis.pdf

- Pavakanun, U. & d'Ydewalle, G. (1991). Watching Foreign Television Programs and Language Learning. In F.L. Engel, D.G. Bouwhuis, T. Bösser & G. d'Ydewalle (Eds.), *Cognitive Modelling and Interactive Environments in Language Learning* (pp. 193-198). Berlin. Springer-Verlag.
- Sjöholm, K. (2004). The complexity of the learning and teaching of EFL among Swedish-minority students in bilingual Finland. *Journal of Curriculum Studies*, 36(6), 685-696.
- Subrahmanyam, K. & Greenfield, P.M. (1998). Computer Games for Girls: What Makes Them Play? In J. Cassell & H. Jenkins (Eds.), *From Barbie to Mortal Kombat. Gender and Computer Games* (pp. 46-71). Cambridge (MS): MIT Press.
- Uchikoshi, Y. (2006). English vocabulary development in bilingual kindergarteners: What are the best predictors? *Bilingualism: Language and Cognition*, 9(1), 33-49.
- Vanderplank, R. (1988). The value of teletext subtitles in language learning. *ELT Journal*, 42(4), 272-281.
- Vanderplank, R. (1990). Global medium – global resource? Perspectives and paradoxes in using authentic broadcast material for teaching and learning English. In C. Gnutzman (Ed.), *Teaching and Learning English as a Global Language* (pp. 259-272). Tübingen: Stauffenburg Verlag.
- Van Lommel, S., Laenen A. & d'Ydewalle, G. (2006). Foreign-grammar acquisition while watching subtitled television programmes. *British Journal of Educational Psychology*, 76(2), 243-258.
- Williams, H. & Thorne, D. (2000). The value of teletext subtitling as a medium for language learning. *System*, 28(2), 217-228.
- Wright, J.C., Huston, A.C., Murphy, K.C., St.Peters, M., Piñon, M., Scantlin, R. & Kotler, J. (2001). The Relations of Early Television Viewing to School Readiness and Vocabulary of Children from Low-Income Families: The Early Window Project. *Child Development*, 72(5), 1347-1366.

Abstract

An Kuppens

The effect of the use of English media on English vocabulary acquisition: an empirical study with Flemish youngsters

Several experimental studies have demonstrated the short term effects of watching foreign language television on children and youngsters' foreign language skills. This article reports on an empirical study in which the long term effects of media use on vocabulary acquisition were tested. In the study, the self-reported use of English language media of 374 Flemish

pupils in the last year of primary education was compared with their scores on an oral English vocabulary test. The analyses of variance reveal that pupils who frequently watch subtitled English television programmes and films perform significantly better on the vocabulary test. While listening to English music does not seem to significantly influence the size of the pupils' vocabulary, it does have a positive impact on the level of difficulty of the lexical items learned (i.e. the proportion items not cognate to the Dutch equivalent). The same applies to playing English computer games, albeit only with male pupils.

Keywords

English media, subtitled television, foreign language acquisition, vocabulary